

POROSODÓ KÖTETEK HELYETT AKTÍV KÖNYVTÁRHASZNÁLAT A KSZR SZOLGÁLTATÁSAIT IGÉNYBE VEVŐ KISTELEPÜLÉSEKEN¹

A TextLib integrált rendszer használatának tapasztalatai a Deák Ferenc Megyei és Városi Könyvtárban

Zala megyében 245 kistelepülés veszi igénybe a KSZR szolgáltatásait. Települési nyilvános könyvtárként önállóan ma már csak a megyei könyvtár, 8 városi könyvtár és 4 községi könyvtár működik.

Az 5000 lakos alatti települések könyvtári ellátásának felelőse a megyei könyvtár, de megállapodás alapján a szolgáltatásba bekapcsolódik a keszthelyi, a lenti, a letenyei és a nagykanizsai városi könyvtár is. A megyei könyvtár közvetlenül 83, a Városi Könyvtár Lenti 50, a Halis István Városi Könyvtár 45, a Fejér György Városi Könyvtár 41, a Fáklya Művelődési Ház és Könyvtár 26 kistelepülést lát el. Valamennyi szolgáltató könyvtár a TextLib integrált rendszert használja, amely alkalmas a teljes KSZR állomány, és a használók adatbázisban való tárolására, visszakeresésére. Az egyes szolgáltatóhelyek munkaállomásként tudnak csatlakozni a szolgáltató szerveréhez.

A KSZR szolgáltatások közül a TextLib integrált rendszer nélkülözhetetlen többek között az egységes, költséghatékony dokumentum- és információszolgáltatás megszervezéséhez, a települési állományok nyilvántartásához, feltárásához, gondozásához, a beszerzett újdonságok nyilvántartásba vételéhez, a kistelepülési állományok retrospektív rögzítéséhez, az állományellenőrzések lebonyolításához és az állománykivonások elvégzéséhez egyaránt. A TextLib rendszerrel történik meg az új beszerzések átadása a települések számára.

A megyei könyvtárban a Textlib rendszer modulokból épül fel. A „fiók modul” használatával össze van kapcsolva a Deák Ferenc Megyei és Városi Könyvtár és a József Attila Városi Tagkönyvtár adatbázisa, amelyhez még csatlakoznak az egyes fiókkönyvtárak, továbbá a KSZR rendszer is. Ez utóbbi működésének lényege, hogy a megyei könyvtárban működik a „Kistérségi” szerver, a 83 kistelepülésen pedig a „Kistérségi” kliens program biztosítja a rendszerhez való csatlakozást. A TextLibben így közös az adatbázis (a példányok adatai egy közös bibliográfiai leíráshoz csatlakoznak), de elkülönült egységekből (központi könyvtár, és az egyes KSZR könyvtárak) áll.

A TextLib program használatakor mindig ki kell választani azt a könyvtárat, vagy KSZR szolgáltató helyet, amelynek adatbázisában dolgozni szeretnénk. Természetesen beállíthatók a

¹ Tatabányán, az V. Országos TextLib konferencián 2016. február 15-én elhangzott előadás rövidített változata.

jogosultságok, hogy az egyes felhasználók milyen feladatokat végezhetnek az adott szolgáltatóhelyek felületén.

A kliens programmal lehet csatlakozni a szolgáltatóhelyeken a megyei könyvtár, illetve a szolgáltatásokban részt vevő városi könyvtár szerveréhez, attól függően, hogy a település számára ki végzi az ellátást. Ennek technikai feltétele a helyi számítógépen működő Windows operációs rendszer, és a széles sávú internet kapcsolat.

A szolgáltatóhelyeken tehát egy internetes számítógépre telepítjük a TextLib kliens programot, amelyet a helyi könyvtáros használhat katalógusként, illetve az olvasószolgálati nyilvántartásokhoz. Az olvasók számára elsősorban az online katalógus áll rendelkezésre, amely távolról is elérhető.

A KSZR adatbázisa online a megyei könyvtár honlapján elérhető el: <http://kszr.dfmvk.hu/kszr/katalogus>. A Textlib közös keresőben egyszerre lehet keresni valamennyi szolgáltató (a megyei könyvtár és a városi könyvtárak) online katalógusában, de kiválasztható az egyes szolgáltató is. Tehát tájékozódni lehet a szolgáltató könyvtárak, és a kistélepülések állományában. Keresés indításával a találatban látható, hogy az adott dokumentum mely könyvtárakban, illetve szolgáltató helyen található meg. Amennyiben az adott szolgáltatóhelyen a használó által kért dokumentum nincsen meg, lehetőség van arra, hogy más településről átkérjék azt. Ebben az esetben a dokumentum ideiglenes áthelyezésre kerül a másik szolgáltatóhelyre. A települések közötti alkalmi csere a régiós kölcsönzéssel működhet majd, amit a közeljövőben szeretnénk bevezetni.

A KSZR-ben a szerzeményezés, a törlés és az állományellenőrzés feladatait a szolgáltató könyvtár végzi a kistélepülések számára. E feladatok elvégzése a TextLib rendszer megfelelő alkalmazásával egyszerű, áttekinthető, ugyanakkor nem nélkülözheti a precíz szaktudást és kellő odafigyelést sem.

A feldolgozásban a szerzeményezés modul elemeit használjuk. Ehhez könyvtárváltással a „KSZR”-t kell kiválasztani. A megyében valamennyi szolgáltató könyvtár a saját adatbázisában rögzíti a feldolgozott tételeket. A rendelést a hálózati munkatársak adják le, a feldolgozást a könyvtár munkatársai végzik – külön személyzet erre nem áll rendelkezésre. A közös adatbázis előnye, hogy egy leírást csak egyszer kell rögzíteni a rendszerben.

A KSZR indulásakor a korábbi kistérségekben végzett munka gyakorlatát folytattuk. Felmerült korábban az is, hogy egy megyei közös KSZR adatbázist hozunk létre egy közös szerverrel, amelyhez mindegyik szolgáltató könyvtár csatlakozhat. Részben szükséges lenne elkülönülni, de a feldolgozók munkája szempontjából mégis ez a könnyebb, a követhetőbb megoldás.

Természetesen a KSZR közös beállításai segítenek az egy adatbázison belül a KSZR önállóságát biztosítani.

A szerzeményezés modulban, a KSZR-ben közösen gyarapítunk és használunk leltárkönyvet. A feldolgozás után kerülnek szétosztásra az új dokumentumok és átadással kerülnek az adott településhez a TextLib-ben. Fizikálisan pedig a TextLib-ből nyomtatott lista alapján adjuk át a kistélepülési könyvtárosnak.

Ahol megtörténik a leltározás, egyben a dokumentumnak a tulajdonosává válik. Mivel a tulajdonos a későbbiekben sem változik meg, bárhová is kerül a példány a TextLib-ben, a törlést is csak a tulajdonos szerinti könyvtárban lehet kezdeményezni, akár elhasználódott, akár elkallódott a példány.

A retrospektív feldolgozás folyamatában a korábban beszerzett kistélepülési anyagok feldolgozása történik. Az a cél, hogy egy adatbázisban váljon elérhetővé a szolgáltató könyvtár és a hozzá tartozó kistélepülések dokumentumállománya. Ezért a szolgáltatóhelyek állományát

a szolgáltató TextLib rendszerében rögzítjük. A megyei könyvtárban a könyv kézbevitelével történik meg a feldolgozás. A könyveket beszállítjuk a kistélepülésekről. A községi állomány esetében az azonosító és a leltári szám elé a község nevéből képzett betűkódokat alkalmazunk. Nem csak gyakorlott feldolgozók végzik ezt a munkát, hanem a kollégák többsége is lehetőséget kapott, hogy honosítsa a példányokat. A könyvtárak nagy száma miatt célszerű volt ezt a megoldást választani. Feldolgozási segédletet készítettünk, valamint a problémás köteteket tapasztalt feldolgozók javítják. Az elektronikus rögzítés mellett a dokumentumokat vonalkódozzuk és jelzeteljük is.

A szolgáltatóhelyek állományának retrospektív feldolgozása jelenleg is folyamatban van, közel 70 %-a van készen. A munka a tervek szerint a megyei könyvtárban 2016 végére befejeződik, a városi könyvtárakban 2018-ig valósul meg.

A teljes állomány feltárását követően az állományellenőrzés is egyszerűbbé és gyorsabbá válik. Állományellenőrzési tervet készítettünk és évenként a munkatervben is rögzítjük a kistélepülések állományrevízióját. Soron kívüli állományellenőrzésekre elsősorban a könyvtáros személyének változása esetében kerül sor. A vonalkódok leolvasásával gyorsan, 1-2 napi munkával el tudjuk végezni a helyszíni munkát. Az állományok viszonylag kicsik, ezért akár nyomtatott listákat is készíthetünk a meglévő és a hiányzó állományrészekről a jegyzőkönyvek mellé. A nagyobb állományoknál ezt CD-re írva tesszük meg. A meglévő példányok egyszerűen lekereshetők a TextLib-ből is, és csak a törlés engedélyezése miatt nyomtatjuk a hiányokat.

Az olvasószolgálati modul használata függ attól, hogyan történik meg az egyes települések előzetes beállítása. Ehhez két lehetőség van a TextLib-ben, „önálló” és „nem önálló” státusz. Ez előzetesen megfontolt döntést igényel, mivel utólag nem egyszerű áttérni a másikra.

Az önálló státusz választása a TextLib-ben azt jelenti, hogy minden szolgáltatóhelynek önálló állománya és olvasói vannak. Vagyis a beiratkozás csak az adott szolgáltatóhelyre érvényes, és településenként kell beállítani az olvasói kategóriákat és olvasószolgálati paramétereiket. A „nem önálló” státusz annyit jelent, hogy bármely településen regisztrálja magát a használó, a KSZR olvasójává válik, és bármely szolgáltatóhelyen érvényes a tagsága. Ebben az esetben az olvasói beállításokat a KSZR-ben kell egyszer elvégezni, és mindenütt érvényes lesz.

Mindkét megoldásnak van előnye és hátránya egyaránt. Mi a megyei könyvtárban az önálló státusz beállítása mellett döntöttünk, részben azért, mert eltérhet az egyes szolgáltatóhelyeken a határidő, vagy a díjak, másrészt átláthatóbb, ha településenként külön-külön regisztrál az olvasó, amikor be szeretne beiratkozni.

Az elektronikus kölcsönzés elindítását akkor célszerű elkezdeni, ha már a település teljes állománya szerepel az adatbázisban, megtörténtek a szükséges beállítások és sor került a helyi könyvtáros betanítására.

Ez utóbbit egyrészt tanfolyamok indításával, másrészt a helyszíni betanítással végezzük. Jelenleg 37 településen használják már a TextLib rendszer kölcsönzési modulját. Ebben az évben további könyvtárakban is szeretnénk elindítani.

Ahol már működik az elektronikus kölcsönzés, folyamatos a konzultáció a megyei könyvtár felelős munkatársa és a kistélepülés könyvtárosa között. A felmerülő technikai problémákat igyekszünk megoldani, és segítjük őket a tartalmi munkában is.

Kiss Gábor, Nitsch Erzsébet, Sebestyénne Horváth Margit